

Uniós közvélemény

Euróbarométer-jelentések

BECSKY RÓBERT

Az ez év áprilisi magyarországi népszavazás eredménye: az igen szavazatok elsöprő többsége. Az alacsony részvételi arány azonban ismételten a közvélemény-kutatásokra irányította a figyelmet. Ebben az összefüggésben nem érdektelen szemügyre venni, hogy történelmi távlatban hogyan is változott a tagországok polgárainak vélekedése az Európai Unióról. Ennek az 1970-es évek óta legfontosabb mutatója az Eurobarométer.

Az Eurobarométer speciális nemzetközi kutatási együttműködés terméke, olyan mutatószám-rendszer, amely az európai kutatóintézetek által készített monitoringfelvételeket tartalmazza a tagországok polgárainak gazdasági, szociális, politikai attitűdjéről, várakozásairól az unió fejlődésével kapcsolatban. A megkérdezettek véleményének százalékos megoszlását – igen, nem és nincs véleménye válaszok szerint – mutatja. A vélemények országok, végzettség, nemek, korosztályok, lakóhely stb. szerint természetesen erősen szóródnak, ebből képeznek egy, a tagországok együttesére kalkulált átlagszámot. Mivel a vizsgálatok témakörei és kérdései ismétlődnek, olyan hosszabb távú trendek keletkeznek, amelyekből már megalapozottabb következtetéseket lehet levonni.

Barométer-történelem

A vállalkozás az európai közvélemény összehangolt felmérésére, az Európai Bizottság ösztönzésére 1970-ben indult – bár az első közvélemény-kutatás az unióról 1962-ben készült – a római szerződést aláíró országok részvételével. A következő évben, 1971-ben a felmérés kiegészült a mezőgazdaság problémáival. 1973-tól mind tartalmában, mind földrajzi kiterjedésében változott a felmérés köre. A már kilenc tagot számláló Európai Gazdasági Közösségre kiterjedő kérdések kibővültek a polgárok szubjektív elégedettségére, az életminőségre vonatkozó felmérésekkel. 1974-ben indította el az Európai Bizottság az Eurobarométer-sorozatot, azzal a megfogalmazott céllal, hogy képet kapjanak a Közös Piac és más európai intézmények iránti bizalom alakulásáról, az egyes országok kormányainak társadalmi-gazdasági prioritásairól. Összel és tavasszal az Európai Unió és intézményei támogatottságára, az életminőségre, a jövő esélyeinek megítélésére vonatkozó kérdésekre adnak választ a tagországok polgárai. 1980 ősztől a barométer vizsgálati köre kiterjed Görögország, 1985 ősztől Portugália és Spanyolország, 1990 ősztől Kelet-Németország, 1993 tavaszától Finnország, 1994 végétől pedig Ausztria és Svédország polgáira is. Bővült a megkérdezettek köre is, a kezdeti 4000-ről 10 000-re, majd az 1990-es évekre elérte a 13 000-t. A legutolsó, 2002. őszi felmérés során több mint 16 000 fős volt a minta nagysága.

Becsky Róbert közgazdász.

Az Eurobarométer különböző típusú felmérésekkel, különböző témakörökben vizsgálja a tagországokban a közvélemény alakulását. Ezt a célt egy kiadványcsalád szolgálja, melynek tagjai: a *sztenderd (hagyományos) Eurobarométer*, a *speciális Eurobarométer-jelentések*, a *tagjelölt országokról készült Eurobarométerek*, a *Flash Eurobarométer*, végül az ún. *minőségi tanulmányok*.

A *sztenderd (hagyományos) Eurobarométerek* 1974 óta évente kétszer, tavasszal és ősszel készülnek. A nemzetközileg egységes kérdések az integrációs folyamat támogatottságára, az országok és az egyének gazdasági helyzetmegítélésére, az életminőségre, a szociális helyzetre, a kultúrára, a környezetvédelemre, a bővítésre, az információkkal való elégedettségre, az euróra, az európai szervezetek tevékenységére vonatkozó problémaköröket tartalmaznak. 2002 végéig összesen 58 ilyen kiadvány készült és jelent meg.

A *speciális Eurobarométerek* a sztenderd Eurobarométer-felvételhez kapcsolódóan, rendszerint az EU-Bizottság felkérésére, egy-egy témakör mélyebb feldolgozása alapján készülnek: például mezőgazdasági kérdések, energia, energiapolitika, környezet, környezetvédelem, egészség, egészségügyi ellátás, munkafeltételek, munkanélküliség, tudomány és technológia, e-business, pénzügyi szolgáltatások, élethosszig tartó tanulás stb. szerepelnek témacsoportjaik között. 2002 végéig 176 speciális Eurobarométer látott napvilágot.

A *sztenderd (hagyományos) Eurobarométerek* 1990–1998 között kiegészültek a 16 volt közép-és kelet-európai országokról (CCEB), 2001-től pedig a *13 tagjelölt országról* készült eurobarométerekkel. Eddig két ilyen felmérés született, 2001-ben és 2002-ben, a sztenderd Eurobarométerekhez majdnem teljesen hasonló metodika szerint.

A *Flash Eurobarométerek* ad hoc, főként telefoninterjúkkal lebonyolított, a Bizottság vagy más brüsszeli szervezet kérésére készült felmérések. Előnyük, hogy egy célcsoportról vagy témáról (például kis- és középvállalkozások, euró) viszonylag gyorsan lehet információt kapni, egyebek közt: a vállalkozói szellemről, az EU-bővítésről, az egységes belső piacról, a kis- és középvállalkozásokról, az euróról, a fogyasztóvédelemről készültek ilyen típusú elemzések. 2002 végéig 139 felmérés látott napvilágot.

A *minőségi vizsgálatok* valamely szociális csoport viselkedésének motívumait, adott helyzetben mért reakcióit tanulmányozzák, meghatározott témakör kapcsán, ún. csoportviták segítségével. Ilyen témakörök voltak 2001-ben és 2002-ben: az európai polgárok felkészülése az euróra, a foglalkoztatáspolitikai megítélése.

Jó dolog-e a tagság?

Egy fontos mutatószám az Európai Unió támogatottsága a tagországok polgárainak körében. Ennek mérésére két mutató szolgál, az egyik arra kér választ, hogy általában véve jó dolog-e a tagság? A másik kérdés szerint minden körülményt figyelembe véve a válaszadó szerint országának előnye, avagy hátránya származik-e az uniós tagságból. Az előbbi kérdésre a tagországok polgárai általában magasabb arányban válaszolnak igennel. A barométer indításakor 1974 tavaszán – a még hat országra számítva – arra a kérdésre, hogy országa számára előnyösnek tartja-e a tagságot, az akkor még Európai Gazdasági Közösségben a választ adók 59 százaléka felelt igennel. Megjegyzendő, hogy – ugyan nem az Eurobarométer keretében, de – ilyen jellegű kérdésre 1971-ben még csak 47 százalék volt a pozitív válaszok aránya. A 80-as évek elejétől mintegy tizenöt éven át, a 90-es évek közepéig egy 50 százalék körüli értéket mutató trend bontakozott ki. 1981-ben 51 százalékos volt a mutató értéke, az 1986 őszen készült közvélemény-kutatás 54 százalékos támogatottságot jelzett. Öt évvel később, 1991 őszen az EU-tagság hasznossága melletti válaszok arány 56 százalékos volt. 1996 végén a közvélemény megítélése az uniós tagság előnyéről – egyebek közt a BSE-ügy hatására – erősen romlott, a mutató értéke 42 százalékra esett. Majd 2000-re ismét 50 százalék fölé emelkedett. A legutóbbi, 2002 őszen készült közvé-

lemény-kutatás eredménye szerint az unió választ adó állampolgárainak 55 százaléka vélekedett úgy, hogy a tagság országa számára jó és hasznos dolog.

Nemcsak időben, hanem térben, országoként is eltérőek a vélekedések az uniós tagságról, és úgy tetszik, az országokénti megítélésbeli különbségek tartósak. Látható módon egyfajta választóvonal az országok között a költségvetési nettó befizetői pozíció. Azoknak az országoknak a polgárai, amelyek inkább haszonélvezői, vagy azok voltak az unión belüli jövedelem újraelosztásának – Írország, Spanyolország, Görögország – tartósan az uniós átlagnál kedvezőbben ítélik a tagság hatását. Anglia, Svédország, Finnország, Ausztria lakosai, akiknek befizetéseiből támogatják a kevésbé fejletteket, viszont negatív mérleget vonnak. Sajátos módon az átlag körül helyezkedik el a két nagy, Németország és Franciaország. Németország esetében az újraegyesítés éveiben jóval többben, a választ adók majd 60 százaléka pozitív mérleget vont, majd ez a mérleg egyre kedvezőtlenebbé vált, és a 90-es évek végére 40 százalék alá esett.

Az uniós tagság támogatottságára vonatkozóan sajátos és némileg az előzőtől eltérő képet mutatnak a tagjelölt országokról készült közvélemény-kutatások. A tagországok felmérései rendre azt jelzik, hogy a tagságot százalékosan többre, jobb dolognak értékelik, mint az abból eredő előnyöket. Ezzel ellentétben a tagjelölt országok polgárainak vélekedése, ahol a tagságot kevesebb, az abból származó előnyöket viszont több haszonnal járóknak minősítik. (Lásd az 1. és 2. táblázatot.)

1. táblázat

A tagországok polgárainak véleménye az uniós tagságról (Százalékban, 2002 őszén)

Országok	Tagság általában jó dolog ¹	Előnyös az ország számára ²
Ausztria	46	48
Belgium	60	55
Dánia	61	69
Egyesült Királyság	31	30
Franciaország	52	51
Finnország	41	42
Görögország	62	74
Hollandia	69	64
Írország	74	82
Luxemburg	83	89
Németország	59	46
Spanyolország	68	66
Svédország	43	31
Olaszország	62	51
Portugália	56	64
Európai Unió	55	50

¹ Általában véve jó dolognak véli-e, hogy az Ön hazája tagja az Európai Uniónak?

² Mindent egybevetve hazájának több előnye, mint hátránya származik-e az uniós tagságból?

Forrás: Standard Eurobarometer, 58.

A két táblázat adatainak összevetéséből arra a következtetésre juthatunk, hogy a tagjelölt országok mindegyikének polgárai országuk számára haszonnal járóknak minősítik a belépést, és el is várják, hogy ez az előny már rövid távon is jelentkezzen. A felfokozott várakozás negatív politikai következményei, legalábbis rövid távon súlyosak lehetnek. Ez a megállapítás a 2. táblázat tanúsága szerint kisebb-nagyobb mértékben mindegyik csatlakozni szándékozó országra érvényes.

A tagjelölt országok polgárainak véleménye az uniós tagságról
(Százalékban, 2002 őszen)

Országok	Tagság általában jó dolog ¹	Előnyös az ország számára ²
Ciprus	47	63
Cseh Köztársaság	43	48
Észtország	32	41
Lengyelország	45	49
Lettország	35	45
Litvánia	48	54
Magyarország	67	
Málta	52	59
Szlovákia	58	65
Szlovénia	43	62
Tagjelöltek együtt	52	60

¹ Általában véve jó dolognak véli-e, hogy az Ön hazája tagja lesz az Európai Uniónak?

² Mindent egybevetve hazájának több előnye, mint hátránya származik majd az uniós tagságból?

Forrás: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

Ki mit tud?

A magyarországi népszavazást megelőző kampány során visszatérő kérdés volt, hogy vajon az ország polgárai mennyire tájékozottak az európai uniós tagságot illető kérdésekben. Amint a 3. táblázatból láthatjuk, kivétel nélkül minden tagjelölt ország polgárai információhiányról panaszkodnak.

3. táblázat

Ismeretek a tagjelölt országokban az Európai Unióról*
(Százalékban, 2002 őszen)

Ország	Kevésbé tájékozott	Közepesen tájékozott	Jól tájékozott
Ciprus	33	52	11
Cseh Köztársaság	41	52	5
Észtország	47	47	3
Lengyelország	36	55	8
Lettország	39	53	5
Litvánia	40	51	6
Magyarország	46	47	7
Málta	29	54	15
Szlovákia	39	51	8
Szlovénia	24	54	15
Tagjelöltek együtt	38	53	8

* A válaszok 1–10-ig tartó skálán értendők, 1–3: kevésbé tájékozott, 4–7: közepesen tájékozott, 8–10: jól tájékozott. A nem tudja vagy nem válaszoltak nem szerepelnek a táblázatban.

Forrás: Candidate Countries Eurobarometer, 2002.

Nem jobb a helyzet azokban az uniós tagországokban sem, amelyeknek polgárai már évtizedek óta tagjai a Közösségnek. Ezt tanúsítja az 1996-os Eurobarométer, amely, kicsit más szerkezetben, ugyanezen kérdéseket vizsgálta. (Lásd a 4. táblázatot.)

4. táblázat

Ismeretek a tagországokban az Európai Unióról* (Százalékban, 1996 őszén)

Ország	Kevésbé és rosszul tájékozott	Nagyon jól és jól tájékozott
Ausztria	66	30
Belgium	65	31
Dánia	64	33
Egyesült Királyság	70	29
Franciaország	66	33
Finnország	76	23
Görögország	76	22
Hollandia	57	43
Írország	72	27
Luxemburg	48	50
Németország	64	33
Spanyolország	70	26
Svédország	71	28
Olaszország	72	27
Portugália	74	25
Európai Unió	68	30

* A nem tudja vagy nem válaszoltak nem szerepelnek a táblázatban.

Forrás: Standard Eurobarometer, 46.

A 4. táblázat szerint, bár némileg több az ismeretük az unió polgárainak a közösség ügyeiről, igen magas a kevésbé és rosszul tájékozottak aránya.

Nemzeti vagy nemzetek feletti (közösségi)?

Végezetül még két, a nemzeti szuverenitás megítélésével kapcsolatos táblázatot mutatunk be. A 46. számú Eurobarométer egyik kérdése 18 témakörrel kapcsolatban vetette fel: nemzeti vagy közösségi szinten döntsek-e a 18 témakörben jelzett kérdésekről? (Lásd az 5. táblázatot.)

Nemzeti vagy közösségi körbe tartozó politikák
(Vélemények százalékos megoszlása)*

Politika köre	Közösségi kompetencia	Nemzeti hatáskör
Fejlődő országok támogatása	74	20
Küzdelem a drog ellen	73	24
Kutatás +fejlesztés	70	30
Külpolitika	69	23
Környezetvédelem	65	32
Régiók támogatása	63	32
Menekültügyek	55	38
Valutakérdések	54	40
Bevándorlási politika	54	41
Munkanélküliség	53	43
Védelmi politika	51	44
Agrár- és halászati politika	49	44
Munkavállalók jogai	42	53
Áfaszabályozás	48	52
Médiapolitikai szabályok	41	52
Kultúrpolitika	38	56
Oktatásügyek	37	59
Egészség- és szociális ügyek	34	62

*Választ nem adókat a százalékos megoszlás nem tartalmazza.

Forrás: Standard Eurobarometer, 46.

A 2002. évi, 58. számú Eurobarométer tagországonként mutatja a közösségi, avagy nemzeti kompetenciába tartozó ügyek megítélését. (Lásd a 6. táblázatot.)

Bár az EU-tagországokra vonatkozó felmérések nem egy időben készültek, és országonként elég jelentős különbségek is mutatkoznak, a hét év időkülönbség ellenére egybecsengenek abban, hogy a kül- és biztonságpolitika területén a választ adók nagyobb arányban hajlandók lemondani a nemzeti kompetenciákról, míg az oktatás, szociálpolitika és egészségügy területén inkább ragaszkodnak a nemzeti hatáskör megtartásához.

A két eddigi, a tagjelölt országról készült Eurobarométer hasonló bontásban nem tartalmazott a nemzeti szuverenítésra vonatkozó kérdést. Így csak vélelmezhetjük, hogy ezen országok polgárainak véleménye a nemzeti szuverenitás, a vétőjog, a közös külpolitika és biztonságpolitika ügyében különbözhet némely unióbeli ország választ adó polgárának állásfoglalásától.

**Közösségi kompetenciával egyetértők százalékos aránya
(2002 őszén)**

Ország	Közös külpolitika ¹	Közös védelmi és biztonsági politika ²	Bizalom az Európai Bizottságban ³	Európai Alkotmány támogatottsága ⁴	Európai Bizottság elnökének közvetlen választása ⁵	Vétójog ⁶
Ausztria	70	65	51	66	33	16
Belgium	70	79	64	58	47	30
Dánia	74	79	47	63	37	29
Egyesült K	38	49	31	49	42	18
Franciaország	67	77	58	68	46	26
Finnország	53	48	55	54	31	25
Görögország	79	79	56	78	37	10
Hollandia	69	75	60	73	42	33
Írország	61	52	67	61	34	15
Luxemburg	78	88	74	76	47	21
Németország	74	79	47	63	37	29
Spanyolország	73	79	59	64	38	20
Svédország	53	50	45	73	34	26
Olaszország	80	85	65	79	37	25
Portugália	64	74	58	63	35	16
Európai Unió	67	73	53	65	40	24

¹ Tagországok közös külpolitikája mellett vagy ellene van-e?

² Tagországok közös védelmi és biztonságpolitikája mellett vagy ellene van-e?

³ Bíz-e vagy sem az Európai Bizottságban?

⁴ Szükség van-e vagy sem Európai Alkotmányra?

⁵ Egyetért-e vagy sem az Európai Bizottság elnökének közvetlen választásával?

⁶ Szükséges-e vagy sem a tagországok vétójogának fenntartása?

Forrás: Standard Eurobarometer, 58.

Felhasznált irodalom

Standard Eurobarometer, 1–58.

http://euro.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm

Candidate Countries Eurobarometer, 2001, 2002.

http://euro.eu.int/comm/public_opinion/cceb/en.htm